

מעלה-עשן מדברי *Leptadenia pyrotechnica* - מין אדום הפורח בבקעת ים המלח (נובמבר 2016)

כתב: אבי שמידע

מעלה-עשן מדברי *Leptadenia pyrotechnica* הוא שיח גבוה הגדל במדבר הקיצוני החם ונראה מרחוק דומה מאוד ל**רותם המדבר**: הוא חסר עלים ובעל גבעולים גליליים ירוקים. אולם כאשר מתקרבים ובודקים את ענפיו חסרים בהם החריצים המקבילים השקועים לאורך הגבעולים. ענפיו של **מעלה-עשן מדברי** סדורים בזווית אלכסונית חדה זה לזה בעוד שענפי שיח ה**רותם** יותר מקושתיים.

מעלה עשן מדברי - ענפים ופירות
מימין - צילום: שיר ורד ©; משמאל - צילום: גד בן-גדליה ©
להגדלה - לחצו על התמונות

מעלה-עשן מדברי נמנה על משפחת האסקלפיים (כיום כלולה בהרדופיים) המאופיינים על ידי פרי יבש בעל מפוחיות גדולות ומוארכות. במקום שתי מפוחיות כמו בסוג חלביב, נמצא **במעלה-עשן מדברי** לרוב מפוחית אחת ארוכה הניצבת לעוקץ הפרח. בדרך-כלל ניתן למצוא מפוחיות יבשות על השיחים, תכונה המבדילה אותם בקלות משיחי **רותם המדבר**. קל להבדיל בין מעלה-עשן לחלביב בעזרת הפרחים: לעומת הפרחים הסגולים-שחורים והמדיפים ריח רע ב**חלביב רותמי**, פרחי **מעלה-עשן מדברי** קטנים (4 מ"מ) ובעלי צבע צהוב-קרם. הם מדיפים ריח מתוק עדין המתגבר במשך הלילה.

מעלה-עשן מדברי - פרחים. צילם: גד בן-גדליה ©
להגדלה - לחצו על התמונות

הצמח נכלל ברשימת הצמחים האדומים בישראל ונחשב לנכחד עד היום; הוא נאסף כנראה ליד חצבה וליד מצדה בשנות הארבעים של המאה הקודמת. בערבה הירדנית השיח נדיר מאוד וגדל במספר ואדיות חמים באזור פונון וצפונה עד ים-המלח. מיכאל בלכר, הביולוג של שמורת עין-גדי הצליח להרבות שתילים של **מעלה-עשן מדברי** מאוכלוסיית ירדן ולהשיב אותן לבית-גידולן הטבעי בשמורת עין-גדי. שיחים פורחים של מעלה-עשן ניתן לראות ליד הכניסה לאתר בית-הכנסת העתיק בשמורה.

מיכאל בלכר העניק זרעים של **מעלה-עשן מדברי** לגן הבוטני בקיבוץ עין-גדי ולגן-הבוטני המתהווה בקיבוץ סמר בדרום הערבה. מתברר כי שיחי מעלה-עשן הגדלים שם פורחים ומשגשים בהשקיה מלאכותית במשך רוב חודשי השנה. אנו ממליצים לבקר אצל דפנה כרמלי בקיבוץ סמר ואצל ענת רז בקיבוץ עין-גדי וליהנות מריחם ופריחתם של שיחי מעלה-עשן מדברי.

ועוד על הביולוגיה, הפולקלור והביוגיאוגרפיה של **מעלה-עשן מדברי** ובמיוחד על שימושי "סממן קטורת" - במאמרי הספרות המצורפת.

ספרות:

בלכר מ 2010 המשימה: השבת עצי עין גדי. בשביל הארץ, 36: 26-28.

כסלו מ ושמחוני א 2006 מעלה עשן כלשהוא. "סיני" - כרך קמ, עמוד: פ-פ"ה.

שמידע א פולק ג ופרגמן-ספיר א 2011 הספר האדום צמחים בסכנת הכחדה בישראל, כרך ב'. רשות הטבע והגנים.

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: שמידע א 2016 מעלה-עשן מדברי *Leptadenia pyrotechnica* - מין אדום
הפורח בבקעת ים המלח (נובמבר 2016), פורחי החודש, כתב-עת "כלנית" מספר 3.
[/https://www.kalanit.org.il/leptadenia-pyrotechnica](https://www.kalanit.org.il/leptadenia-pyrotechnica)